

Tár – Il Boemo – Plastic Symphony

Ligetiho cesta na Západ

Magdaléna Blahušiaková

Roman Berger

Jazzové laboratórium: Gabriel Jonáš

Rozhovor: Róbert Ragan

Vanda Rozenbergová: Bigbít

Hudobný život
04/2023/R. 55

LIGETI
1923 ~ 2023

2,50€

9 771335 414008 04

Allegretto Žilina

Central European Music Festival

Dom umenia Fatra Žilina
24. - 29. apríl 2023

PONDELOK 24. 4. - 19:00 9,-/11,-/13,- €
Otvárací koncert

Štátny komorný orchester Žilina
Niklas Benjamin Hoffmann *dirigent* / Nemecko
Milan Al-Ashhab *husle* / Česká republika

Dušan Martinček Simple ouverture pre malý orchester
Sergej Prokofiev Koncert pre husle a orchester č. 2 g mol op. 63

Franz Schubert Symfónia č. 3 D dur D.200

UTOROK 25. 4. - 16:00 vstup voľný
Koncert víťazov súťaží študentov konzervatórií
Slovenskej republiky za rok 2023

UTOROK 25. 4. - 19:00 6,- €
Katarína Kurucová *soprán* / Slovenská republika
Xénia Šuleř Maskalíková *klavír* / Slovenská republika

Gioachino Rossini La Pastorella dell'Alpi
Beltà crudele
Gaetano Donizetti Amor marinaro (Me voglio fà 'na casa)
Vincenzo Bellini Vaga luna, che inargenti
Gioachino Rossini Canzonetta spagnuola
La Regata Veneziana

Antonio Vivaldi Gelosia, tu già rendi l'alma mia, ária Caio
z opery Ottone in Villa RV 729
Di due rai languir costante RV 749
Gioachino Rossini Una voce poco fa, ária Rosiny z 1. dejstva
opery Barbier zo Seville
Vincenzo Bellini Casta diva, ária Normy z 1. dejstva
opery Norma
Giuseppe Verdi È strano... Ah, fors'è lui a Follie, follie...
Sempre libera, scéna Violetty z 1. dejstva
opery La traviata

XXXII. stredoeurópsky festival koncertného umenia

STREDA 26. 4. - 19:00 6,- €

Sophie Dervaux *fagot* / Francúzsko
Sélim Mazari *klavír* / Francúzsko

Robert Schumann Fantasiestücke op. 73
Gustav Schreck Sonáta pre fagot a klavír op. 9
Wolfgang Amadeus Mozart Sonáta pre fagot B dur KV 292
Camille Saint-Saëns Sonáta pre fagot a klavír G dur
op. 168
Roger Boutry Interférences I

ŠTVRTOK 27. 4. - 19:00 11,-/13,-/15,- €

Filharmonie Bohuslava Martinů
Robert Kružík *dirigent* / Česká republika
Marek Kozák *klavír* / Česká republika

Anton Bruckner Predohra g mol WAB 98
Franz Liszt Koncert pre klavír a orchester č. 1
Es dur S.124

Richard Strauss Burleska pre klavír d mol
Ludwig van Beethoven Symfónia č. 8 F dur op. 93

PIATOK 28. 4. - 19:00 9,-/11,-/13,- €

Slovenský mládežnícky orchester
Maroš Potokár *umelecký vedúci* / Slovenská republika
Weronika Józefina Dziadek *viola* / Poľsko

Andrzej Panufnik Suita staropolska
Max Bruch Romanca F dur op. 85
Ilja Zeljenka Musica slovaca
Paul Hindemith Trauermusik

Piotr Il'jič Čajkovskij Serenáda pre sláčikový orchester C dur op. 48

SOBOTA 29. 4. - 18:00 11,-/13,-/15,- €

Záverečný koncert
Štátna filharmónia Košice
John Warner *dirigent* / Veľká Británia
Jonathan Swensen *violončelo* / Dánsko

Alexander Moyzes Symfónia č. 8 op. 64

Antonín Dvořák Koncert pre violončelo a orchester h mol op. 104

Predpredaj vstupeniek:

Štátny komorný orchester Žilina, Dolný val 47, Žilina, Tel.: +421 (0) 41 245 11 11, Po – Pi od 8:00 do 18:00, v deň koncertu do 18:50
vstupenky@skožilina.sk, online predaj vstupeniek: www.skozilina.sk

f Allegretto Žilina / @allegretto_zilina / www.allegretto.sk Zmena programu a účinkujúcich vyhradená.
Všetky podujatia sa realizujú v súlade s aktuálnymi pandemickými opatreniami Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky.

Organizátor

Hlavní partneri

Hlavný mediálny partner

Mediálni partneri

Partneri

Obsah

Editoriál

ANDREA SEREČINOVÁ

Koncerty

- 2 London Sinfonietta – Slovenská filharmónia – Konvergenzie – Filharmonie Brno – Štátna filharmónia Košice – ŠKO Žilina – WDR Funkhausorchester – Banskobystrická hudobná jar – Bod K7

3 Auris interna

Ens rationis

5 Z organového kokpitu

William Byrd, Gentleman of the Chapel Royal

7 Subito s Eugenom Prochácom

10 V žiari monitorov 11

Hudobné divadlo

- 11 Svetové mená na javisku SND
12 Tosca e Santuzza par excellence

Rozhovor

- 14 Pražská jar: tradícia i nové impulzy

Školstvo

- 16 Bicie nástroje už aj na VŠMU

Za vôňou nástroja

- 17 Ladislav Fančovič: Honba za rakvičkou

Hudba a film

- 18 Tri odtiene šedivej

Ligeti 100

- 22 György Ligeti a jeho hudobná cesta na Západ
26 Berlínske Bienále: Červený koberec pre Ligetiho

Tvorba

- 28 Semplice – Patetique – Dolcissimo

Jazz

- 30 Róbert Ragan: Celý život som bol na voľnej nohe, vždy aspoň na jednej
37 Jazzové laboratórium
Gabriel Jonáš: Au Privave

34 Recenzie CD

Glosa

- 40 Majster a Margaréta, Commedia

Poviedka

Bigbít (Vanda Rozenbergerová)

Umenie je pre jedného čerešničkou na torte, pre iného prídom, ktorý posúva všedné dni k vyšším zmyslom. Dotknúť sa umeleckého diela, vnímať ho – to je ponuka pre kohokoľvek, stvoríť ho však boli pozvaní len vyvolení. Umelecov obdivujeme, uctieame. Hranice, kde končíeva prirodzená úcta voči výnimočným schopnostiam a kde už vznikajú kulty, bývajú nejasné a nevytyčujú len vzťah vonkajšieho sveta k umelcom, ale aj riziká ich vlastných zlyhaní.

Tri nové filmy s hudobnou tematikou – z nich dva prepojené aj so slovenským prostredím – otvárajú otázky zmyslu umeleckých profesií, ambície venovať sa tomu, k čomu sa cítíme byť povolani, ale aj ceny, ktorú je hodno za to zaplatiť. Už dávno nebolo možné stretnúť sa na filmovom plátne s takou koncentráciou kvality spracovanej problematiky hudobných profesií, s autentickým vykreslením prostredia a pracovno-psychologických vzťahov, ako sa to podarilo v troch nových filmoch: *Tár*, *Il Boemo* a *Plastic Symphony*. Navyše, príbehy geniálnej dirigentky Berlínskej filharmónie, Josefa Myslivečka či talentovaného violončelistu Matúša nie sú zďaleka len o umelcoch, o hudobníkoch. Tvoria obrazy zneužívania moci, túžby plniť si sny, hľadania zmyslu života či konfrontácie s meniacim sa svetom okolo nás. Prechádzajú dejinami, spoločnosťami či vzťahmi ako takými...

„Čím širšie je naše zorné pole, tým komplikovanejší sa zdá svet, na ktorý sa pozeráme, a tým väčšia je aj naša túžba po morálnom triediacom stroji. Nebolo by úžasné, keby sa všetky odtiene sivej dali roztriediť na čiernu a bielu? Znovu a znovu objasňovať, že takýto stroj neexistuje a nikdy existovať nebude, je permanentným poslaním umenia.“ (R. Bayer: *Tri odtiene šedivej*)

Urobiť zásadné, riskantné životné rozhodnutie s cieľom slobodne žiť a tvoriť, musel aj 33-ročný György Ligeti, keď sa r. 1956 rozhodol emigrovať z komunistického Maďarska. Dovtedajší život umelca lavírujúceho medzi nástražnými mánami socialistickej kultúrnej doktríny vymenil za neistú budúcnosť na Západe. Dnes, 100 rokov od jeho narodenia, už vieme, že to bolo správne rozhodnutie. Prchajúc z Maďarska, si vraj Ligeti do kufra zbalil len pár partitúr, vypovedajúcich o jeho predexilovej tvorbe. Práve na ňu namieril reflektor Robert Kolář:

„Jeho skladateľská tvorba spočiatku javila známky úplnej neškodnosti, no ani tak sa nevyhla zvýšenej pozornosti režimu. Napríklad v akejsi pionierskej kantáte vyvolali kritiku kontrapunktické postupy pripomínajúce Händla... ...Musica ricercata bola od počiatku mienená ako „hudba do šuplika“, na verejné predvádzanie pri panujúcich pomeroch a spomenutých skúsenostiach s cenzúrou Ligeti zrejme ani nepomýšľal.“ (György Ligeti a jeho hudobná cesta na Západ)

Osudové a zákonite i tvorivé paralely s Ligetím nájdeme aj u Romana Bergera, na ktorého tiež dosiahli chápadlá dvoch najhorších totalitných režimov 20. storočia. Nad partitúrami a spomienkami sa stretla trojica Andrej Gál, Peter Javorka a Juraj Vajó, ktorí ponúkli potešujúci dôkaz o nadgeneračných sympatiách v slovenskej hudbe. (*Semplice – Patetique – Dolcissimo*)

Nech vám pri správnych rozhodnutiach pomáha aj inšpiratívna hudba.

Mesačník **Hudobný život**/apríl
2023 vychádza v **Hudobnom centre** Michalská 10, 815 36 Bratislava
IČO 00 164 836

Zapísané v zozname periodickej
tlače MK SR pod ev. číslom EV
3605/09

Redakcia: Šéfredaktorka: Andrea Serečinová (kontakt: andrea.serecinova@hc.sk, +421 2 20470420, 0905 643926), redaktori: Robert Kolář (robert.kolar@hc.sk), Jana Dekánková (jana.dekankova@hc.sk), Juraj Kalász (juraj.kalasz@hc.sk), externá redakčná spolupráca: Robert Bayer (robert.bayer@hc.sk), jazykové korektúry: Zuzana Studená, Marcel Olšíak, Lucie Lukášová, odborná spolupráca: Eva Planková, grafická úprava: Róbert Szegény

Distribúcia a marketing: Patrik Sabo (tel: +421 2 20470460, fax: +421 2 20470421, distribucia@hc.sk) • **Adresa redakcie:** Michalská 10, 815 36 Bratislava 1, www.hc.sk/hudobny-zivot/ • **Grafický návrh:** Pergamen Trnava • **Tlač:** ULTRA PRINT, s. r. o., Bratislava • **Rozširuje:** Slovenská pošta, a. s., Mediaprint-Kapa a súkromní distributéri • **Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail:** predplatne@slposta.sk • **Objednávky do zahraničia** vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzecká 4, P.O.BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk • **Objednávky na predplatné prijíma aj redakcia časopisu.** Používanie novinových zásielok povolené RPPBA Pošta 12, dňa 23. 9. 1993, č. 102/03 • Indexové číslo 49215. ISSN 13 35-41 40 (tlačené vydanie), ISSN 2729-7586 (online, pdf verzia) • **Obálka:** Veronika Klímová: *Ligeti 100* • **Názory a postoje vyjadrené v uverejnených textoch** nie sú stanoviskom redakcie. Redakcia si vyhradzuje právo redakčne upravovať a krátiť objednané i neobjednané rukopisy. Texty akceptujeme len v elektronickej podobe. • **Vyhľadávať v dátach uverejnených v tomto čísle** môžete na adrese www.siac.sk

Koncerty

5. 3. 2023

Londýn, Southbank Centre

London Sinfonietta,
Ensemble Londinium,
Royal Academy of Music Manson,
Abigail Sinclair, Lisa Dafydd,
Martyn Brabbins
Birtwistle

Program z komorných diel ako spomienka na skladateľa, ktorý sa do kánonu zapísal svojimi herkulovskými operami (*The Mask of Orpheus*, *Gawain*, *The Minotaur* a d.) a seizmickými partitúrami (*Triumph of Time*, *Earth Dances*, *Deep Time* a i.) môže pôsobiť neadekvátne. Dramaturgia koncertu však počas večera postupne odhalila svoj skrytý význam...

V prvom rade to bol ansámbl vzdávajúci hold Harrisonovi Birtwistlovi (1934–2022) takmer po roku od jeho úmrtia. Súbor London Sinfonietta, ktorý koncom 60. rokov minulého storočia položil na britských ostrovoch základy interpretácie súčasnej hudby, spájalo s nevrlým Severoangličanom viac ako polstoročné tvorivé priateľstvo. Bol to práve tento súbor, ktorý sa ako jeden z pravidelných objednávateľov pričínil o vznik početných nových diel a Birtwistle bol ich ochotným a spoľahlivým dodávateľom.

K Sinfoniette sa v priebehu koncertu pridali miešaný zbor Londinium a Manson Ensemble zložený z poslucháčov Kráľovskej hudobnej akadémie. Súvis? Birtwistle tu po odchode z Manchestru rok študoval hru na klarinete. A tento nástroj bol zároveň aj protagonistom úvodnej miniatúry *The Message (Duet 1)* pre trúbku a klarinet. „Fanfáry“ humorne otvárajúce koncert priniesli napätie, ktoré sa uvoľnilo hneď v nasledujúcom *Virelai (Sus une fontayne)*, skladby podľa predlohy zo 14. stor., kde sa nápadité využitie *Klangfarbenmelodie* skvelo dopĺňa s kubistickým spracovaním pôvodného materiálu od Johanna Ciconiu.

Ťažiskom koncertu však boli nepochybne *Verses for Ensembles* z r. 1969 – v čase ich vzniku vizitka novovzniknutého súboru. Napriek tomu, že skladba je stará vyše pol storočia, pôsobí aj dnes sviežo a nápadito. Konceptom „skrytého divadla“, keď

Juraj Valčuha diriguje koncertné uvedenie 2. dejstva *Tristana a Izoldy*
Foto: Alexander Trizuljak

London Sinfonietta spájalo s Birtwistlom viac ako polstoročie tvorivé priateľstvo.

medzi jednotlivými skupinami nástrojov, z ktorých sa v priebehu skladby vyčleňujú sólisti, dochádza k výmenám podľa logiky striedania veršov a refrénu, Birtwistle ukotvuje pozornosť poslucháča v celku performatívneho (nielen hudobného) diela. Na javisku medzi inštrumentalistami dochádza k presunom a výmenám miest a tento vizuálny pohyb, evokujúci akýsi tajuplný rituál, udržuje kontinuitu diela napriek jeho zvukovej roztrieštenosti. Je to hudba, ktorú treba vidieť...

Z diel, ktoré sa ocitli na programe nedelného spomienkového koncertu, s londýnskou Sinfoniettou nemali priamy súvis len vokálno-inštrumentálne *The Fields Of Sorrow* predstavujúce Birtwistla v zdanlivo nepravdepodobnej polohe. Zboru Londinium sa spolu s inštrumentalistami podarilo dokonalo materializovať tichú hypnotickú silu tohto krásneho kontemplatívneho diela zo 70. rokov. Excentný výkon oboch súborov pripravil pôdu pre mimoriadne pôsobivý sólový výkon sopranistiek Abigail Sinclairovej a Lisy Dafyddovej. Verš rímskeho básnika Ausonia zo 4. stor., v ktorom sa hovorí o dušiach dvoch milencov blúdiacich v temnom lese, kde na brehu rieky „matne lkajú svetlá strateného kráľovstva“ a „mená detí sú v kvetoch ukryté“ stvárnil s plachou delikátnosťou.

V záverečnom *In Broken Images* z r. 2011 sa po boku Sinfonietty predstavili ako

celkom rovnocenní partneri poslucháči Kráľovskej hudobnej akadémie. Ich výkon bol naozaj výnimočný a hoci maximálne sústredenie a technická brilantnosť v ten večer išli na vrub istej bezprostrednosti, Martynovi Brabbinsovi sa spoločne so všetkými účinkujúcimi podarilo navodiť atmosféru bez náznaku pátosu či falošného rešpektu. Naopak, všetko bolo dobre mienené, triezve a úprimné. Veď napokon, ako ktosi vyhlásil počas prestávky: „*Tribute is a happy thing!*“

ALEXANDER PLATZNER

9. 3. 2023

Bratislava, Reduta

Slovenská filharmónia,
Juraj Valčuha, Maida Hundeling,
Norbert Ernst,
Ester Pavlů, Juraj Kuchar,
Peter Mikuláš, Martin Mikuš
Wagner

Milovníci hudby Richarda Wagnera to na Slovensku majú ťažké. Jeho diela sa u nás inscenujú len výnimočne a zväčša sa nedočakajú veľkého počtu repríz. Najmä opusy skomponované po *Lohengrinovi* ak vôbec zaznievajú, tak len útržkovito.

Slovenská filharmónia sa rozhodla pripomenúť jednu z najväčších hudobných drám všetkých čias a koncertne uviedla